

De nieuwe eensgezindheid binnen de VN maakt de weg vrij voor dwangmaatregelen, maar betekent geen automatische vredesgarantie.

Het volkenrecht in gevecht met de tijd

De behoefte van staten aan vrijheid om geweld te gebruiken in hun eigen belang, wint het in de internationale politiek nog altijd van de behoefte van de internationale gemeenschap om geweld alleen te hanteren wanneer handhaving van de internationale rechtsorde dat beslist onvermijdelijk maakt. In de praktijk overheerst bij de handhaving van internationale vrede en veiligheid en het bevorderen van internationale economische en sociale samenwerking het recht van de sterkste.

De rijk(st)e landen – met name Duitsland, Japan, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten – verzetten zich tegen de erkenning van een recht op ontwikkeling, als beginsel van internationaal recht en van rechten van de mens. Zo'n beginsel zou zich naar hun overtuiging niet verdragen met vrijheid van de markt. De mensheid is daarvan het slachtoffer. Zij heeft als gevolg daarvan tot dusver meer jaren van oorlog dan van vrede gekend.

Zelfs na de verwoestende Eerste Wereldoorlog liet de tijdgeest van voorgaande eeuwen zich niet duwen in de fles van de Volkenbond. De juridische vormgevers hadden zich verkeken op de bereidheid van staten "nauwkeurig de voorschriften van het internationale recht op te volgen, voortaan erkend als werkelijk richtsnoer der regeringen". De politieke makers van de Verenigde Naties zijn er evenmin in geslaagd de tijdgeest van geweld effectief te bedwingen, ondanks hun pretentie van pragmatisme.

Het Handvest van de Verenigde Naties is zo praktisch te erkennen dat eerst voorwaarden moeten worden geschapen, "waaronder gerechtigheid en eerbeid voor de verplichtin-

gen, die uit verdragen en andere bronnen van internationaal recht voortvloeien, gehandhaafd kunnen worden". Tot die voorwaarden rekenen de grote mogendheden echter nog niet de noodzaak dat ook zij het nationale zwaard van de overheid onder het gezag van het internationale recht dienen te stellen.

Volgens het Handvest bepaalt de Veiligheidsraad of er sprake is van agressie. Het betrokken besluit heeft echter de instemming van alle permanente leden, te weten China, Frankrijk, Sovjet-Unie, Verenigd Koninkrijk en Verenigde Staten. Deze leden hebben aldus een vetorecht. Vanzelfsprekend kunnen ook zij zich aan agressie schuldig maken. Het wezenlijke verschil met andere staten is echter dat de Veiligheidsraad in dat geval slechts een bemiddelende rol kan vervullen om tot een vreedzame oplossing van het geschil te komen. De raad kan geen bindende besluiten nemen over maatregelen tegen het agressieve permanente lid, die niet het gebruik van gewapend geweld inhouden, laat staan over militaire acties. *Perestrojka* brengt in die situatie geen fundamentele verandering teweeg.

Het einde van de Koude Oorlog maakt de weg vrij voor eensgezindheid in de Veiligheidsraad inzake het nemen van al of niet militaire dwangmaatregelen tegen een agressor, die niet tot de selecte kring van permanente leden behoort. Irak is daarvan het eerste voorbeeld in de geschiedenis van de Verenigde Naties. Daarbij wordt een zwakke plek zichtbaar in het Handvest van de Verenigde Naties, die door de tegenstelling tussen de permanente leden tijdens de Koude Oorlog versluierd is gebleven.

Het systeem van het Handvest voor

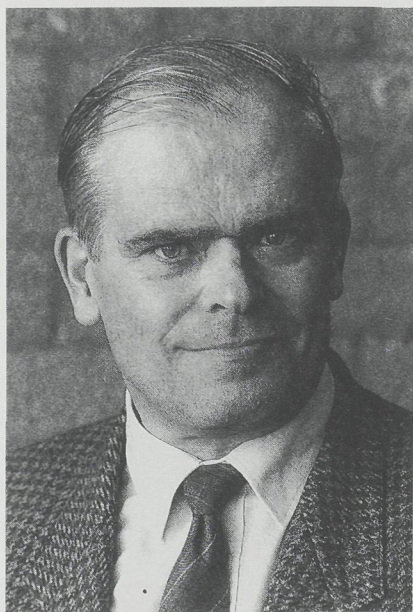

Foto AVC/VU

P.J.I.M. DE WAART